

Kansli HT

Carita Lundmark, utbildningsledare

Agnes Malmgren, utbildningsledare

Kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling av utbildning på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå 2024

Denna rapport beskriver Humanistiska och teologiska fakulteternas (HT) kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå under 2024. Fakultetsstyrelsens arbetsutskott (AU) fastställer årliga planer för uppföljning av utbildning på grundnivå och avancerad nivå respektive forskarnivå. Rapporten är en uppföljning av de två planerna för 2023: *Humanistiska och teologiska fakulteternas plan för kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling av utbildning på grundnivå och avancerad nivå 2024* (STYR 2023/1500) och *Humanistiska och teologiska fakulteternas plan för kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling av befintlig utbildning på forskarnivå 2024* (STYR 2024/1103). Den tar även upp den uppföljning och information om styrande lagar och förordningar som skett under 2024, vilket ingår i det systematiska kvalitetsarbetet men som inte inkluderas i planerna.

HT-fakulteternas system för kvalitetsuppföljning under perioden 2019–2024 beskrivs i det av fakultetsstyrelsen fastställda dokumentet *Humanistiska och teologiska fakulteternas system för kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling av befintlig examensgrundande utbildning på grund-, avancerad och forskarnivå 2019–2024* (STYR 2018/1257).

Bakgrund

Ansvar för att följa upp och utvärdera utbildning vilar i första hand på lärosätena som utformar egna kvalitetsgranskningssystem som utvärderas av Universitetskanslersämbetet (UKÄ). Det sammanhållna system för kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling som var gällande vid Lunds universitet under 2024 beskrivs i *Policy för kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling av utbildning vid Lunds universitet* (dnr STYR 2016/179), där det också ingår kvalitetskriterier som ska ligga till grund för bedömning av utbildningarna. Baserat på denna policy har varje fakultet utformat ett eget system för kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling anpassat till sina behov och uppdraget att följa upp utbildningens kvalitet delegeras till fakulteternas styrelser. Universitetsledningen följer upp fakulteternas uppföljning och utvärdering årligen i en kvalitetsdialog med fakultetsledningen.

HT-fakulteternas system för uppföljning av utbildning vilar på tre delar: kvalitetsdialoger, information om och uppföljning av styrande lagar och förordningar samt tematiska utvärderingar. Kriterierna i LU:s policy är indelade i årliga teman som fastställts för sexårsperioden 2019–2024. Navet i HT-

fakulteternas uppföljningssystem är de årliga kvalitetsdialogerna. Dessa genomförs i mars månad för utbildning på grundnivå och avancerad nivå och i oktober månad för utbildning på forskarnivå. Dialogerna är utformade som ett samtal mellan ansvarig prodekan, utbildningsledare, institutionsledningen och Humanistiska och teologiska studentkåren (HTS) respektive Humanistiska och teologiska doktorandrådet (HTDR). Temat för 2024 års kvalitetsdialoger var ”Perspektiv i utbildningen”, vilket relaterar till följande kriterier i *Policy för kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling av utbildning vid Lunds universitet* (STYR 2016/179):

- Att studenterna har inflytande i planering, genomförande och uppföljning av utbildningen.
- Att jämställdhets- och likabehandlingsperspektiv integreras i utbildningen.
- Att ämnesrelevanta perspektiv i hållbar utveckling främjas i utbildningen.

Kvalitetsdialoger för utbildning på grundnivå och avancerad nivå

De tre delarna i temat 2024 hänger ihop med varandra eftersom studentinflytandet och jämställdhets- och likabehandlingsperspektivet på flera sätt är kopplade till hållbarhetsperspektivet. Hållbarhet är ett mycket brett begrepp som innefattar miljömässig hållbarhet, ekonomisk hållbarhet och social hållbarhet. Jämställdhet och minskad ojämlikhet ingår som ett av FN:s globala mål för hållbar utveckling, där god utbildning lyfts fram som avgörande för uppfyllandet av övriga hållbarhetsmål. Det är därför särskilt viktigt att sträva mot ökad inkludering och att adressera jämställdhets- och likabehandlingsperspektiv inom detta område. Demokrati är en annan viktig förutsättning för att nå de globala hållbarhetsmålen och för en god demokratiutveckling krävs förutsättningar att påverka i de frågor som direkt berör den verklighet man befinner sig i. Detta synliggörs i studenternas möjlighet att påverka sin egen utbildning, sitt framtida arbetsliv och den utbildning som kommande studenter möter.

Samtidigt som de tre delarna är anknutna till varandra vad gäller innehållet så skiljer de sig åt till sin karaktär. Detta gäller särskilt studentinflytandet som är fastställt i befintliga lagar och där det finns tydliga krav och målsättningar att förhålla sig till. Syftet i kvalitetsdialogerna var att stämna av hur detta fungerar i praktiken, om något saknas för att institutionerna ska uppfylla det som de är ålagda att göra, samt vilka utvecklings- och förbättringsområden som finns. Vad gäller delen som rör hållbarhet säger kriteriet att ämnesrelevanta perspektiv i hållbar utveckling ska främjas i utbildningen, vilket är grundat i Högskolelagen 5§. Däremot finns det inga bestämmelser kring hur det ska ske och hur det ska framgå att det görs. Kvalitetsdialogerna 2024 var första gången som detta perspektiv behandlades övergripande i fakulteternas utbildningar och syftet var därför utforskande, där ämnena ombads reflektera kring hur det befintliga innehållet i utbildningen på olika sätt främjar hållbar utveckling för att kunna identifiera, lyfta fram och synliggöra det som är ämnesrelevant. Målsättningen var att ta fram en lägesbeskrivning och tillsammans med institutionerna diskutera hur detta perspektiv kan utvecklas och synliggöras, framförallt hur man kan arbeta för att studenterna ska bli medvetna om hur just deras utbildning bidrar med kunskap om hållbar utveckling. Den sista delen i temat – hur jämställdhet och likabehandling integreras i utbildningen – hade också ett utforskande angreppssätt, men inom ett område som fakulteterna tidigare arbetat med på en övergripande nivå. Kriteriet handlar om hur perspektivet integreras i utbildningen och fokus låg på hur dessa frågor tas upp och synliggörs i undervisningens innehåll och hur detta perspektiv

kommer till uttryck i den pedagogiska praktiken. Vad gäller innehållet i utbildningen är utgångspunkten även här att det kan finnas naturliga skillnader mellan ämnena vad gäller relevans, förutsättningar och omfattning.

Resultaten visar att HT-fakulteternas utbildningar kan anses uppfylla de tre kvalitetskriterier som ingår i temat perspektiv i utbildningen. Studenterna har inflytande i planering, genomförande och uppföljning av utbildningen, både formellt och informellt. Fokus i kvalitetsdialogerna låg på det formella studentinflytandet, vilket överlag är välfungerande. Institutionerna är väldigt måna om att uppfylla sitt ansvar och kursvärderingar och kursutvärderingar genomförs på alla utbildningar. Ämnesrelevanta perspektiv i hållbar utveckling framträder på olika sätt i HT-fakulteternas ämnen och utbildningar, ibland som en explicit del i utbildningen och ibland genom att ett övergripande innehåll eller specifika teman berör hållbarhetsperspektivet, men utan att benämnas i de termerna. Det vanligaste är att det finns en mer allmän och övergripande koppling till framförallt social hållbarhet och att nyckelkompetenser för hållbar utveckling ingår i utbildningen. Jämställdhets- och likabehandlingsperspektiv integreras i utbildningarna, både som del i undervisningspraktiken och i ämnesinnehållet. Det finns flera återkommande exempel på hur lärarna övergripande arbetar för att göra pedagogiken så inkluderande som möjligt och på många håll är detta en fråga som aktivt diskuteras i lärarlagen. Det finns också goda exempel på hur man hanterar mer specifika undervisningssituationer, samt frågor gällande individuella anpassningar. Vad gäller ämnesinnehållet framgår jämställdhets- och likabehandlingsperspektivet i olika grad i utbildningarna och det berörs både explicit och implicit. På flera håll beskrivs det som ett grundläggande perspektiv och en självklar del av utbildningen.

Identifierade utvecklingsområden vad gäller studentinflytandet rör bland annat hur processerna vad gäller att utse studentrepresentanter och kursombud kan förtydligas och förbättras. Flera institutioner arbetar också med att utveckla rutinerna i samband med kursvärderingar för att höja svarsfrekvensen och säkerställa att de leder till att relevant information återförs till utbildningen. Hur resultaten återkopplas till studenterna är också ett förbättringsområde, vilket även HTS lyfter fram. Jämställdhets- och likabehandlingsperspektivet i undervisningspraktiken kan ytterligare stärkas i de miljöer där enskilda lärare å ena sidan gör viktiga insatser, men där det inte funnits utrymme att sätta ord på det man gör och lyfta frågorna gemensamt i lärarlagen. Det finns också ett behov av att synliggöra det innehåll som redan finns i utbildningarna, både vad gäller hållbarhetsperspektivet och jämställdhets- och likabehandlingsperspektivet. Detta handlar bland annat om att ge studenterna en bakgrund och en bred definition av hållbarhet för att de själva ska kunna se de kopplingar som finns till ämnesinnehållet. Även lärarna kan ha ett behov av detta, inte minst vad gäller social hållbarhet som är ett perspektiv som genomsyrar många av våra utbildningar och utgör en viktig del av humanioras relevans.

Uppföljande insatser och aktiviteter på fakultetsnivå som stöd till institutionerna i det fortsatta utvecklingsarbetet listas i punktform nedan. Dessa består dels av specifika åtgärder och ingår dels i befintliga aktiviteter och löpande verksamhet på Kansli HT.

- Information och förtydliganden, framförallt vad gäller studentrepresentanter och kursombud:
 - *Riktlinjer för studentinflytande och studentrepresentation på HT-fakulteterna* (STYR 2024/1965) (beslut hösten 2024).
- Stöd i samband med utveckling av kursvärderingar och kursutvärderingar:
 - Uppföljning och erfarenhetsutbyte i studierektorsnätverket vad gäller

pågående utvecklingsarbete på institutionerna.

- Stöd vad gäller mallar och rutiner kan efterfrågas från fakultetskansliet.
- *Riktlinjer för kursvärderingar och kursutvärdering på grundnivå och avancerad nivå* (STYR 2021/2100) finns tillgängligt sedan tidigare.
- Information och vägledning vad gäller kursvärdering och kursutvärdering på intranätet har utvecklats: [Arbeta med kursutvärderingar | Intranät \(lu.se\)](#)
- Förfrågan till AHU om möjligheten att göra en HT-anpassad version av seminarieriet *Teaching for sustainability*, alternativt en workshop under ledning av AHU.
- Information om tillgängliga resurser och tillgängligt stöd sammanställs och skickas till institutionerna, både vad gäller lärande för hållbar utveckling och inkluderande pedagogik.
- Frågan om hur kursplaner kan användas för att synliggöra kompetenser tas med som en del i det fortsatta övergripande utvecklingsarbetet på fakultetskansliet.
- Programpunkter på grundutbildningsinternatet i juni 2024:
 - Inkluderande pedagogik: presentation med efterföljande diskussion med fokus på hur man kan skapa en dialog i lärlagen.
 - Riktat pedagogiskt stöd: presentation följt av frågor och diskussion.
- Uppföljning via nätverken vad gäller till exempel olika aspekter av inkluderande undervisning och att hantera olika typer av undervisningssituationer, samt även de nya riktlinjerna för riktat pedagogiskt stöd då beslut fattats.

En uppföljningsrapport från kvalitetsdialogerna 2024 med ovanstående åtgärder och aktiviteter fastställdes av Fakultetsstyrelsens arbetsutskott 16 oktober.

Enligt *Policy för kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling av utbildning vid Lunds universitet* (STYR 2016/179) ”ska kollegial granskning vara ett kännetecken för universitetets kvalitetsarbete”. I kvalitetsdialogerna deltar därför externa kritiska vänner som utgörs av experter inom temaområdet och som utses av Fakultetsstyrelsens arbetsutskott efter beredning i och förslag från grundutbildningsnämnden. Vid varje dialog finns en extern kritisk vän närvarande och de externa kritiska vännerna deltar i 3–4 dialoger var. Deras uppgift är att ge sin bedömning av institutionernas arbete inom området samt bidra med nya perspektiv på verksamheten. Detta gör de genom att ta del av underlagen som författas inför dialogerna, medverka vid själva dialogerna, samt sammanställa en kortfattad rapport efter varje dialog. Rapporterna innehåller kommentarer kring styrkor och goda exempel i relation till innehållet i temat, förslag på utvecklingsområden, samt rekommendationer för hur varje institution kan gå vidare i arbetet.

Kvalitetsdialoger för utbildning på forskarnivå

Inför dialogerna för forskarutbildningen fick institutionerna/SOL:s sektioner, HT-biblioteket och Humanistisk-teologiska doktorandrådet (HTDR) ta fram ett underlag där de belyste det egna arbetet med, och förståelsen av, temat *perspektiv i utbildningen*. De ombads inventera forskarutbildningens *innehåll*, och reflektera över dess *genomförande* med hänsyn till hållbarhet, jämställdhet och likabehandling, samt doktorandinflytande. Vad gäller genomförandet av utbildningarna gjordes en avgränsning, så att fokus dels riktades mot antagningen

av doktorander, och risken för bias under processen, dels mot den sociala och professionella miljö som de antagna doktoranderna blir en del av.

I vanlig ordning hölls separata kvalitetsdialoger med samtliga institutioner vid HT-fakulteterna, samt med HT-biblioteken. På grund av det stora antalet forskarutbildningsämnen på Språk- och litteraturcentrum (SOL) organiserades tre dialoger där. Vid varje dialog var två doktorandrepresentanter närvarande: en från Humanistisk-teologiska doktorandrådet (HTDR) och en från respektive institutionen. Nytt för i år var att en separat dialog anordnades för HTDR som utgick från doktorandrådets skriftliga svar på ett frågebatteri anpassat efter deras specifika roll och kompetenser.

Institutionerna fick själva välja dialogspråk men rekommenderades starkt att ta hänsyn till språkkunskaperna hos samtliga deltagare. Med facit i hand går det att konstatera att det under 2024 genomfördes fler dialoger på engelska än under tidigare år, vilket underlättade medverkan icke svensktalande doktorander och forskarutbildningsansvariga.

Nedan följer en redogörelse för de mest framträdande frågor och teman som diskuterades under kvalitetsdialogerna för forskarutbildningen 2024.

Dialogprocessen

Samtliga dialoger inleddes med ett samtal om ämnenas/institutionernas förarbete inför dialogerna, i form av det underlag som skulle skrivas fram. Många beskrev detta arbete som kollegialt och konstruktivt. Möjligheten att lämna in enkla underlag, med minnesanteckningar från gemensamma möten där dialogfrågorna hade diskuterats, uppskattades särskilt. Samtidigt efterlystes generösare tidsramar för förarbetet, från instruktionsutskick till deadline för underlagen, vilket skulle göra det lättare att planera för en kollegial process. I större miljöer, liksom i mycket små miljöer, var det inte främst tidsramarna, utan det stora eller lilla antalet kollegor i forskarutbildningen, som pekades ut som ett hinder för kollegialt arbete med underlagen. Företrädare för mindre ämnen, med enstaka eller ett fåtal doktorander, anmärkte också på att frågorna var anpassade efter större miljöer där det finns bättre möjligheter att arbeta systematiskt med social hållbarhet, jämställdhet och likabehandling.

På vissa institutioner inkluderades doktoranderna i förarbetet till dialogerna, genom att bjudas in till arbetsmöten eller ges möjlighet att kommentera på ämnenas utkast till underlag. Föga förvånande gav de underlag som innefattade doktoranders perspektiv en mer nyanserad bild av ett ämnes, eller en institutions, arbete med de aktuella kriterierna. I samtliga dialoger efterfrågades tydligare rutiner för hur doktorander ska inkluderas i dialogprocessen, något som utbildningsledare kommer att ombesörja inför nästa dialogomgång. Det ansågs också viktigt att verka för ett samtalsklimat där doktorander känner sig trygga att, i sittande dialog och under närvaro av seniora kollegor, yttra avvikande synpunkter i sittande dialog.

Jämställhets-, likabehandlings- och hållbarhetsperspektiv i forskarutbildningen

Inför dialogerna ombads HT:s forskarutbildningsämnen att göra en inventering av perspektiv på hållbarhet, respektive jämställdhet och likabehandling, i sina utbildningar. Tanken var inte att kontrollera utbildningarna, vars innehåll bäst fylls och utvecklas av ämnesexperter, utan att samla goda exempel på var och hur sådana perspektiv berörs i HT:s forskarutbildningar. Som svar på denna fråga lyfte de flesta ämnen läskurser, kursmoment och seminarier där något av de

nämnda perspektiven aktualiseras. Ett par exempel på detta var: en seminarierie om miljöfrågor i Öst- och Sydostasien; en läskurs i miljöhumaniora inom engelsk litteraturvetenskap; kursmoment om jämställdhet och likabehandling i den obligatoriska introduktionskursen till forskarutbildningen. Flera ämnen betonade också att perspektiven är närvarande som mer eller mindre explicita element i doktorandernas utforskningar av krig och konflikter, identitetsprocesser, platskapande, språkutveckling, maktförhållanden, och annat.

Hållbarhetsperspektivets användbarhet och tillämpningar i en humanistisk kontext föranledde diskussioner i de flesta dialogerna. En snäv förståelse av hållbarhet, där ekologiska aspekter står i centrum, ansågs mindre relevant för HT-fakulteterna, även om många var medvetna om det högaktuella fältet miljöhumaniora. Ämnesföreträdare och doktorandrepresentanter fann det meningsfullt att utforska perspektivet i förhållande till de *nyckelkompetenser för hållbarhet* som UNESCO har formulerat, och som hade diskuterats i upptakten till dialogprocessen. Dessa omfattar bland annat kritiskt och kreativt tänkande, systemtänkande och samarbetsförmåga, det vill säga sådana förmågor som tränas (eller bör tränas) i samtliga av HT:s forskarutbildningar. I några dialoger efterlystes fakultetsgemensamma aktiviteter för att ge doktorander ytterligare möjlighet att utveckla dessa kompetenser, och belysa deras koppling till hållbarhet, vilket skulle ge doktoranderna bättre chanser att hävda sina kunskaper på hållbarhetsområdet.

Perspektiv på öppen vetenskap och god datahantering

HT-biblioteken bidrog med en fråga om öppen vetenskap, som en aspekt på hållbarhet, till instruktionerna. Denna fråga omvandlades till en stående punkt i dialogerna, där bibliotekens rika repertoar av aktiviteter och stödinsatser för doktorander – rörande datahantering, publiceringsstrategier, och etikprövning, jämte öppen vetenskap – omtalades i positiva ordalag. Många dialogdeltagare gjorde observationen att doktoranderna är mer kompetenta vad gäller datahanteringsplanering, än vad deras seniora kollegor är. Därför applåderades HT-bibliotekens nya satsning, där doktorander tillsammans med sin handledare bjuds in till ett datahanteringsmöte under termin 2, samtidigt som det beklagades över att insatsen hittills varit underutnyttjad. I ett par dialoger noterade doktorandrepresentanterna en skillnad mellan dem som författar monografier och dem som skriver sammanläggningsavhandlingar, varav den senare gruppen ansågs vara mer införstådd med vikten av att diskutera publiceringsstrategier och sätta sig in i öppen vetenskap. Doktoranderna efterfrågade också ett bredare utbud av skraddarsydda workshoppar om publiceringsstrategier, datahantering, etikprövning och andra frågor som biblioteken har expertkompetens inom; en önskan som HT-biblioteken kommer att möta i den uppföljningsinsats som de planerar till följd av dialogerna.

Bias i antagningsprocessen

I underlagen ombads institutionerna beskriva om och hur de arbetar med att minska risken för bias vid antagning av nya doktorander. De flesta institutioner betonade att de är medvetna om och strävar efter att motverka denna risk. Något ämne anlitar en extern sakkunnig som deltar i bedömningen av tätgruppen och på en institution har man infört en reflektionsstund innan slutbedömningen av de sökande görs, där bedömarna tänker igenom om processen påverkats av bias. I många dialoger pekade man, i en anda av självvrannsakan, på en form av bias som är svår att komma åt, nämligen det grupptänkande om vad som kännetecknar en ”idealdoktorand” som kan få fäste i en miljö. I flera ämnen med ett med brett, internationellt sökfält nämndes risken att kandidater från västerländska, akademiska sammanhang har en fördel vid antagningen, till följd av inbitna

preferenser för akademiska traditioner som påminner om den egna. Denna risk förstärks av att rekryteringsverktyget Varbi synliggör de sökandes geografiska hemvist på startsidan, vilket kan påverka bilden av deras akademiska gärning redan innan bedömningen har kommit påbörjats.

I antagningsprocessen av nya doktorander ska en doktorandrepresentant delta. Dialogerna visade dock att förväntningarna på och villkoren för den medverkande doktoranden varierar stort mellan ämnena. I vissa ämnen deltar doktorander aktivt genom hela bedömningsprocessen medan de i andra ämnen endast är med i samband med att slutgiltiga avgöranden fälls. Deras roll tycks främst vara att bevaka processen utifrån ett doktorandperspektiv, men exakt vad detta innebär är inte tydligt för doktoranderna. En del dialogdeltagare pekade på risken att doktorander inte vågar uttrycka sina åsikter och eventuella invändningar – till exempel gällande uppdagad bias – i samband med en bedömningsprocess där seniora kollegor är tongivande. Därför tryckte man dialogerna på vikten av ett förtydligande gällande doktoranders medverkan i denna process, något som fakultetskansliet har åtagit sig att göra inom ramarna för en uppföljningsinsats.

Socialt hållbara forskarutbildningsmiljöer

I instruktionerna till dialogunderlaget ställdes frågor om den sociala hållbarheten – arbetsmiljö, kollegialitet, samtalsklimat – i forskarutbildningsämnena. Av svaren på dessa frågor och diskussionerna i dialogerna visade det sig att ”icke-hållbarhet” eller ”unsustainability” är användbara begrepp för att beskriva existerande spänningar mellan olika ideal och förutsättningar på HT:s miljöer och i den bredare akademiska världen. Dialogdeltagare pekade till exempel på de olika villkor som råder för doktorander i förhållande till hur deras utbildning **finansieras** – av fakulteterna eller med externa medel – och **organiseras**, inom en forskarskola eller inte. Somliga upplevde en diskrepans mellan strävan efter excellenta forskarutbildningsmiljöer och resurssättningen av forskarutbildningen; en diskussion som präglades av det antagningsstopp av fakultetsfinansierade doktorander som råder under 2025. Även den ”stoffträngsel” som uppstår när forskarutbildningsämnen ideligen förväntas inlemma nya perspektiv – till exempel det aktuella hållbarhetsperspektivet – togs upp som tecken på den ohållbara tendensen att maximera innehåll i doktorandstudierna. I ett par dialoger problematiserades de befintliga tidsramarna för forskarutbildningen, med hänvisning till de ökande krav som idag ställs på doktorander, på att publicera sig, vistas i internationella miljöer och bredda sina kompetenser. Något ämne tog upp dissonansen mellan de omsorgsfulla och kollegiala miljöer man vill främja, och den prestations- och konkurrensorienterade verksamhet som man samtidigt upprätthåller. Olika förhållningssätt till internationell mobilitet var ett annat diskussionsämne, som i en av dialogerna föranledde observationen att ämnets doktorander, till skillnad från sina seniora kollegor, var mer benägna att välja miljövänlig(are), och därmed dyrare färdväg, eller att rentav avstå resande i tjänsten. Flera dialogdeltagare efterlyste fortsatt diskussion om hur miljöhänsyn i forskarutbildningen kan förenas med internationell mobilitet, som idag är en oundgänglig del av framgångsrika forskarkarriärer.

Liksom i tidigare års dialoger visade 2024 års genomlysning att doktorander i små forskarutbildningsmiljöer löper större risk att drabbas av social och professionell ensamhet. Det är dock viktigt att nämna att det finns undantag från den tendensen, i form av små och/eller internationella miljöer som arbetar aktivt med att ge doktoranderna tillgång till meningsfulla nätverk. Existerande, sociala initiativ på fakultetsnivå – såsom välkomstdagen, introduktionskursen och doktorandfrukostarna – beskrevs också i uppskattande ordalag under dialogerna. Många av

fakulteternas satsningar koncentreras dock till utbildningsstarten och ses därför inte som tillräckliga, eller kontinuerliga nog, för att främja en känsla av gemenskap bland HT-doktoranderna.

Dialogerna visar att den viktigaste källan till gemenskap för doktorander är de informella miljöer som de själva skapar inom sina ämnen eller institutioner, och ibland med handfast stöd från dem: alltifrån uppmuntran till resurser. Eftersom sådana gemenskaper brukar vara avhängiga enskilda doktoranders engagemang, är de dock sårbara för förändringar i doktorandkollektivets sammansättning. Mot bakgrund av detta önskar såväl HTDR som enskilda doktorander att fakulteterna eller institutionerna ser över möjligheten att formalisera delar av den informella stödverksamhet som redan pågår, mellan seniora och juniora doktorander, exempelvis genom att utforma ett mentorssystem.

I de flesta dialoger diskuterades internationella doktoranders situation utförligt. Vad som redan var väl känt blev extra tydligt under dessa samtal, nämligen att språkbarriärer och andra – sociala, kulturella – hinder gör det svårare för icke-svensktalande doktorander att ta del av viktig information, samt att det ger dem sämre möjligheter till social och professionell samvaro, och till att delta i doktorandfackligt arbete. Många ämnen anstränger sig förvisso aktivt – genom informationsatsningar och olika typer av aktiviteter på engelska – för att stödja internationella doktoranders väg in i den svenska universitetsvärlden. Sådana inslag kompletteras av tidigare nämnda välkomstdagar, doktorandfrukostar och tvåspråkiga hemsidor, som fakultetskansliet står för. Samtidigt upprepas det genom dialogerna att såväl praktisk information som social gemenskap är svårtillgänglig, eller rentav saknas, för en del internationella doktorander, vilket förstärker deras känsla av ovisshet och ensamhet inför tillvaron på HT-fakulteterna.

Världsläget skuggor över forskarutbildningen diskuterades i en del dialoger, särskilt med ämnen som är direkt berörda av pågående krig och konflikter. Här efterfrågas klagoranden från fakulteterna, gällande stöd till doktorander vars forskarutbildning – och de fältarbeten och arkivresor som ingår i den – påverkas av rådande situation. I en del dialoger efterfrågades också en fakultetsövergripande diskussion om politiska spänningar i forskarutbildningsmiljöerna, medan andra ämnen ansåg att denna fråga bäst hanteras på hemmaplan.

I samtliga dialoger lyftes frågan om proceduren för förlängning av doktorandanställningar, på grundval av institutionstjänstgöring, sjukdom, föräldraledighet och doktorandfackligt engagemang. Den nuvarande proceduren, som i huvudsak sköts på fakultetsnivå, anses vara onödigt krånglig och långsam, vilket är stressande för doktorander vars beslut om förlängning kommer i ett sent skede, trots att de själva varit ute i god tid med sin anhållan. Mot bakgrund av detta riktade institutionerna och HTDR en begäran till fakulteterna om skyndsamt översyn och revidering av rutinerna för förlängningar, med syfte att effektivisera processen och göra den mer transparent.

I flera dialoger efterfrågade handledare bättre möjligheter att kunna sätta sig in i den information och de aktiviteter som fakulteterna skickar ut till och arrangerar för doktoranderna. Mer insatta handledare kan ge bättre stöd till sina doktorander, så löd den enkla men viktiga slutsatsen från dialogerna. För att omedelbart ta tag i de påtalade informationsluckorna har prodekan och utbildningsledare tagit initiativ till handledarträffar, dit samtliga HT:s handledare bjuds för att få information om aktuella frågor som rör forskarutbildningen, och möjlighet att utbyta erfarenheter med sina kollegor från olika ämnen.

Doktoranders inflytande över forskarutbildningen

Ett av de kvalitetskriterier som utvärderades 2024 rörde doktoranders inflytande över planering, genomförande och uppföljning av utbildningen. Institutionerna ombads därför beskriva doktorandernas möjlighet att delta i och bidra till dessa processer inom sina forskarutbildningsmiljöer, samt på institutions- och fakultetsnivå. I deras samlade svar framträder en variation av förhållningssätt till frågan: från ämnen som uppmuntrar och aktivt stöttar doktorandrepresentation- och engagemang på olika nivåer och i olika former, till (ett färre antal) ämnen som befarar att sådant engagemang kan ta fokus från avhandlingsprojektet. Generellt var dock inställningen till doktorandengagemang positiv, något som kan ha bidragit till att frågan inte diskuterades utförligt eller konkretiserades i dialogerna, utifrån ett hur-perspektiv: hur uppmuntras och möjliggörs doktorandrepresentation?

På grund av frågans relativa osynlighet i dialogerna finns ett behov av ytterligare uppföljning av ovan nämnda kvalitetskriterium. Detta blev extra tydligt i den första separata dialog med HTDR som fakulteterna anordnade 2024. Många av de frågor som diskuterades här var kända sedan tidigare, men det var ändå värdefullt för prodekan och utbildningsledare att få en samlad bild av de utmaningar som HTDR står inför. Bland dessa kan nämnas den okunskap om doktorandfackligt engagemang som HTDR möter bland en del doktorander, och som anses bero på att informationen från fakulteterna och institutionerna om rätten att utöva inflytande över utbildningen och verksamheten är otillräcklig. Vidare saknas tydlighet kring icke-svensktalande doktoranders möjligheter att engagera sig i olika instanser på HT. De beredande och beslutande organen på fakultetsnivå är svenskspråkiga, men det borde enligt HTDR inte hindra andra sammanslutningar, av mindre formell art, från att tillämpa parallellspråkighet. HTDR beskrev även doktorandrådets resurser som otillräckliga, och arbetsvillkoren för dess presidium som pressade. Här gjordes en jämförelse med Humanistiska och teologiska studentkåren (HTS) som har tillgång till egna lokaler och resurser nog att ge anställning åt de förtroendevalda i sitt presidium. Utan sådana resurser är det, enligt HTDR, svårare att skapa en hållbar organisation med ett robust institutionellt minne som stöd för nya generationer doktorandfackliga representanter. Mot bakgrund av detta uttryckte HTDR en stark önskan om att fakulteterna ska se över och stödja den fortsatta utvecklingen av doktorandrådet. Som ett led i detta bör fakulteterna verka för att synliggöra det doktorandfackliga engagemangets värde, förslagsvis genom att utfärda intyg eller på andra sätt – symboliskt och/eller formellt – betona doktorandrepresentanternas bidrag till fakulteterna.

Planerade uppföljningsinsatser

I januari 2025 hölls den årliga uppföljningsdagen efter kvalitetsdialogerna, där forskarutbildningsansvariga, doktorandrepresentanter och forskningsstöd vid HT-biblioteket, medverkade. Dagen ägnades åt diskussioner om dialogresultaten och prioritering av föreslagna uppföljningsaktiviteter. Nedan följer en förteckning av de aktiviteter som planerades. Dessa insatser har även diskuterats i forskarutbildningsnämnden, som ställt sig bakom dem.

- Utbildningsledaren tar fram en vägledning gällande doktorandrepresentantens roll i antagningsprocessen av nya doktorander.
- Internationella doktoranders språksituation undersöks vidare, med syfte att öka inkluderingen av dem i verksamheten, vilket sker inom ramarna för det pågående arbetet med att implementera [HT-fakulteternas handlingsplan för jämställdhet, lika villkor och mångfald](#).

- Institutionerna ser över sina språkpraktiker, med hänsyn till internationella doktoranders situation, vilket ligger i linje med [fakulteternas handlingsplan för jämställdhet, lika villkor och mångfald](#).
- Utbildningsledare och prodekan anordnar ett möte med representanter från mindre forskarutbildningsämnen, där idéer utbyts om hur arbetsmiljön och tillgången till professionella nätverk kan värnas inom dessa ämnen.
- Utbildningsledare och kommunikatörer på fakultetskansliet introducerar ett särskilt doktorandspår inom ramarna för HT:s lunchseminarieserie, där doktorander får möjlighet att presentera sin forskning brett.
- Prodekan och utbildningsledare tar initiativ till informations- och samtalsträffar för handledare, som ska och hålls 2–3 gånger per termin.
- Fakultetskansliet ser över funktionaliteten i Varbi med hänsyn till diskussionen om bias i dialogerna.
- Prodekanen och fakultetskansliet tar fram en plan för att effektivisera proceduren för förlängningar av doktorandanställningar.
- Prodekan och utbildningsledare tar fram ett förslag på hur fakulteterna kan synliggöra och, symboliskt och/eller formellt, stärka värdet av doktorandengagemang i HTDR och andra instanser.
- HTDR utfärdar ett dokument som beskriver doktorandrådets nuvarande situation och ger förslag på konkreta förbättringar. Dokumentet presenteras för forskarutbildningsnämnden och fakultetsstyrelsens arbetsutskott, som ombeds diskutera hur fakulteterna kan stödja HTDR:s utveckling.
- HT-biblioteken utvecklar ytterligare utbildningsaktiviteter för doktorander, om frågor relaterade till öppen vetenskap, datahantering och publiceringsstrategier, baserat på behov och önskemål från HT-fakulteterna.
- Utbildningsledare tar fram en lista på övriga frågor av pedagogisk och organisatorisk art, som diskuterades i dialogerna, och som ska tas upp för fortsatt diskussion i referensgruppen för forskarutbildningen.

Tematiska utvärderingar av utbildning på avancerad nivå

De tematiska utvärderingarna är en samlad beteckning för uppföljningsaktiviteter med extern medverkan som genomförs utöver kvalitetsdialogerna. De inriktar sig på vissa utbildningar och/eller vissa aspekter av utbildningarna och planeras mer ingående inför varje år och dess tema. För utbildning på avancerad nivå inleddes 2022 arbetet med uppföljning av masterprogram i form av så kallade programkonferenser.

Programkonferenser består av heldagsmöten med externa sakkunniga från ett motsvarande program på ett annat lärosäte. Från resultaten i den rapport som de sakkunniga skriver lyfter programledningarna sedan fram punkter som de vill arbeta vidare med för att utveckla programmet. Utvecklingsområdena diskuteras sedan vid ett uppföljningsmöte med programmets representanter, där prodekan, utbildningsledare och fakultetssekreterare, samt studentrepresentant och studentkårens vice ordförande för utbildning också deltar. Vid uppföljningsmötet tas det även upp hur fakulteterna kan vara behjälpliga i utvecklingsarbetet.

Planen var att samtliga masterprogram skulle anordna programkonferenser under åren 2022-2024. Tre masterprogram har genomfört programkonferenser 2024 och

samtliga dessa program anses hålla mycket god kvalitet. Programmen listas nedan tillsammans med en kort sammanfattning av de utvecklingsområden som identifierats. Vilket program och lärosäte som de externa sakkunniga tillhörde anges inom parentes.

Masterprogram i språk och språkvetenskap (Masterprogram i språkvetenskap vid Stockholms universitet)

- Samarbeta med studentkåren för att kunna inrätta studentråd.
- Göra kursvärderingar och kursutvärderingar mer systematiska, även på programnivå.
- Förbättra kommunikationen och planeringen vad gäller de kurser som erbjuds inom de olika ämnena som ingår i programmet.
- Se hur en del av de detaljerade arbetsätt som föreslås kan utvecklas.

Masterprogram i film- och mediehistoria (Masterprogram i filmvetenskap vid Stockholms universitet)

Programmet omarbetas som resultat av en organisatorisk förändring. Detta var redan känt innan programkonferensen och utgjorde därför utgångspunkt för diskussionerna. Nedanstående punkter tas med in i utvecklingen av det nya programmet.

- Ta tillvara på goda erfarenheter av samarbete mellan ämnen.
- Skapa nya kontaktytor.
- Tänka igenom profileringen.
- Behålla den tvärvetenskapliga breddningen.
- Identifiera det som särskiljer detta program från andra program som studenter kan tänkas överväga att söka till.

Masterprogram i arkeologi (Masterprogram i arkeologi och antikens kultur och samhällsliv vid Uppsala universitet)

Programmet hade redan innan programkonferensen inlett ett förändringsarbete. Konferensen blev därför ett tillfälle att diskutera de områden som programmet ser att de vill utveckla och diskussionerna fungerade som en katalysator för att komma vidare i förändringsarbetet. Förändringarna avser följande:

- Omstrukturering av programmet (flera olika delar).
- Förbättra studenternas möjligheter att läsa alla kurser som idag är periodiserade.
- Ge alla studenter samma möjligheter till specialiseringsfördjupning.
- Möjlig utveckling av nya kurser.

I slutet av 2024 återstod två masterprogram som ännu inte genomfört programkonferenser. Masterprogram i Europastudier beviljades uppskov till april 2025 av Fakultetsstyrelsens arbetsutskott i augusti 2024 (STYR 2024/1968). Masterprogram i Öst- och Centraleuropakunskap undantogs från programkonferenser med anledning av att programmet nyligen omarbetats och inleddes i sin nuvarande form hösten 2024. Även här fattades beslutet i Fakultetsstyrelsens arbetsutskott i augusti 2024 (STYR 2024/1969).

Uppföljning och information om styrande lagar och förordningar gällande grundnivå och avancerad nivå

Riktlinjer för studentinflytande

I oktober 2024 fastställde Fakultetsstyrelsens arbetsutskott *Riktlinjer för studentinflytande och studentrepresentation på HT-fakulteterna* (STYR 2024/1965). Framtagandet av riktlinjerna hade då pågått under en längre tid i samarbete mellan Kansli HT och Humanistiska och teologiska studentkåren (HTS). Ett utkast till riktlinjerna togs upp i studierektorsnätverket första gången i maj 2023. I den versionen ingick även doktorandernas perspektiv, men dokumentet renodlades sedan med fokus på de delar som rör studenter på grundnivå och avancerad nivå. Studenternas rätt till inflytande i sin utbildning ingick även i temat för kvalitetsdialogerna för utbildning på grund- och avancerad nivå 2024, vilket gjorde det möjligt att fånga upp fler områden som behövde förtydligas, till exempel frågor gällande kursombud och rutiner vad gäller utseende av studentrepresentanter. Syftet med riktlinjerna är att skapa förutsättningar för studentinflytande för studenter på grundnivå och avancerad nivå på HT-fakulteterna samt synliggöra den utbildningsbevakning, det studentfackliga arbetet och den studentrepresentation som Humanistiska och teologiska studentkåren bedriver och ansvarar för.

Riktlinjer för examination för utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Fakultetsstyrelsens arbetsutskott fastställde i december 2024 *Riktlinjer för examination för utbildning på grundnivå och avancerad nivå* (STYR 2024/1487). Detta dokument ersatte tidigare *Tillämpningsföreskrifter för examination och examinatore för utbildning på grundnivå och avancerad nivå*, som tillkom 2018 då nya och tydligare riktlinjer efterfrågades i verksamheten, både i förhållande till UKÅ:s vägledning Rättssäker examination och med anledning av de nya rutiner kring examination som föranleddes av övergången till ett nytt Ladok. Namnändringen beror dels på att styrdokumentets övergripande syfte berör olika aspekter av examination och att examinatorns uppdrag inkluderas i det, dels på ett omfattande arbete på nationell och lokal nivå avseende lärosätenas arbete med föreskrifter. Det senare har utmynnat i *Riktlinjer för styrdokument vid Lunds universitet* (STYR 024/1601), enligt vilka det står klart att dokumentet inte längre kan benämnas som en föreskrift. En fakultetsgemensam mall och ett stödmaterial, som kompletterar den befintliga rutinen för granskning av beslut om examinatore, har också tagits fram och används i verksamheten från och med 2024.

Anvisningar för kursplaner på grundnivå och avancerad nivå

Fakultetsstyrelsen arbetsutskott fastställde i december 2024 en reviderad version av *Anvisningar för kursplaner på grundnivå och avancerad nivå* (STYR 2024/2625). Revideringen föranleddes till stor del av det systemstödsbyte som genomfördes under slutet av 2023, men ändringarna bestod även av andra tillägg och förtydliganden, samt viss omstrukturering av dokumentet.

Riktlinjer för tentamina

Det regeldokument för tentamina som fastställdes av grundutbildningsnämnden i december 2023 och reviderades i mars 2024 genomgick ytterligare en revidering i december 2024 och fick då den nya benämningen *Riktlinjer för tentamina vid HT-fakulteterna* (STYR 2025/362). Det tidigare regeldokumentet, *Skrivningsregler vid HT-fakulteterna* (STYR 2023/1164, STYR 2023/2283), tillkom då två tidigare

uppsättningar skrivregler, en för SOL och en för Driftsenhet LUX, behövde samordnas till ett och anpassas till den gemensamma verksamheten som följd av HT:s deltagande i projektet Samordnad tentamensservice vid Lunds universitet (STS). Revideringen i december 2024 bestod av smärre uppdateringar efter att tentamensavdelningen vid LU fastställt dokumentet *Övergripande information och anvisningar för salstentamina*.

Uppföljning och information om styrande lagar och förordningar gällande forskarnivå

Anvisningar för individuella studieplaner

År 2024 genomfördes en revidering av HT:s system för individuella studieplaner (ISP), med hänsyn till gällande lagkrav om att en individuell studieplan ska fastställas i början av forskarutbildningen och att denna plan, i normalfallet, ska bestå under hela utbildningen och följas upp regelbundet. Även doktorandens och lärosätets åtaganden ska framgå av planen och efterlevnaden av dessa åtaganden ska följas upp. I samband med lanseringen av HT:s reviderade system togs följande dokumentet fram: *Anvisningar för hanteringen av doktoranders individuella studieplaner* fram (STYR 2024/1144).

Vägledning för bedömning och rangordning av sökande till forskarutbildning

Detta dokument formaliserades genom att forskarutbildningsnämnden gjordes till dess avsändare, och att det fick ett diarienummer (STYR 2024/3137). Ett par redaktionella och innehållsliga revideringar och tillägg gjordes också i dokumentet. Bland annat förtydligades bedömningskriteriet *relevans* – som utgör ett av fyra kriterier för bedömning av ansökande till forskarutbildning, jämte kvalitet, kvantitet och progression – och instruktioner gällande intervjuer av sökande i tätgruppen lades till.

Kriterier för etapphöjning

Efter beredning i forskarutbildningsnämnden fattades beslut om att ändra kriterierna för den etapphöjning av doktoranders löner som är knuten till avklarade kurser. Kurskravet sänktes från 60 hp till 45 hp, ett beslut som grundade sig i farhågan att ett kurskrav om 60 hp ger doktoranderna incitament till att enbart fokusera på kursläsning i början av doktorandtiden, på bekostnad av andra utbildningsmoment.